

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Вперше за всі часи існування України (як у складі інших держав, так і незалежної, самостійної) впроваджується у її правову практику інститут банкрутства фізичної особи. Цей процес започатковано прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства [1]. І хоча закон прийнято та він 21 жовтня 2019 року вступає у дію, позиції різних суспільних груп стосовно доцільності банкрутства фізичної особи різняться.

Є думка, що банкрутство фізичної особи негативне явище, яке спричинить лише шкоду і нашому суспільству, і державі, оскільки в умовах недосконалого законодавства та нестабільної економіки воно може посприяти ухиленню боржників від виконання боргових зобов'язань, знизити гарантії захисту прав кредиторів. На переконання інших запровадження вказаного правового інституту необхідне і принесе користь як самим боржникам, так і суспільству. Адже Україна включилася у ринкові процеси і зазнає впливу багатьох об'єктивних явищ, характерних для ринкової економіки, що породжують і для фізичних осіб значні ризики.

І. Черногоренко акцентує увагу на тому, що банкрутство юридичної особи спричинене суто економічними чинниками, тоді як банкрутство фізичної особи спричинене як економічними чинниками, так і гуманітарною емпатією – спробою держави захистити конкретну фізичну особу від фінансової трагедії [2].

Тривала неможливість погашення боргів фізичною особою призводить до психічних розладів, хвороб, суїцидів, панічних настроїв, страху, негативно відбивається на відносинах у сім'ї та вихованні дітей. У демократичних

держав, де гарантовані високі стандарти прав людини, така ситуація не може залишатись не вирішеною. Наявність інституту банкрутства фізичної особи є лакмусовим папірцем для їх виміру.

У нашому суспільстві склалася думка, що боржник, який не сплатив борг, завжди винуватий, оскільки взяв у борг. Всякий борг пов'язаний з ризиком. Але не потрібно сплутувати ризик і вину. Необхідно розрізняти, коли накопичення боргів здійснювалося з метою обманути кредиторів, а коли фізична особа справді стала жертвою обставин (втрата роботи, непрацездатність, непрогнозоване значне зростання курсу валюти тощо).

Безперечно, інститут банкрутства фізичної особи важливий, адже це – захист для боржника. Він існує в усіх цивілізованих країнах (США, Канада, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія і ін.).

На думку Ю. Чорної законодавство й практика споживчого банкрутства балансують разом з моральними, соціальними, культурними та економічними інститутами суспільства [3;221]. А захист неплатоспроможних суб'єктів-споживачів є санкцією проти неправильної кредитної політики. Тобто можна сподіватись, що кредитори, зокрема банки, будуть більш виваженими і відповідальними при наданні кредитів.

Проте основна проблема на даний час полягає у якості нормативно-правового акту про банкрутство, яка визначається, як зауважує І. Черногоренко, рівнем балансу між інтересами кредиторів та боржника у банкрутстві, з чим варто погодитись [2]. На нашу думку, не менш важливо, щоб сама процедура банкрутства фізичної особи повно і чітко врегульовувалась законодавчо. А сама вона має бути не надто затратною для боржника та не повинна породжувати тяжких наслідків соціального характеру[3]. Натомість, аналізуючи положення Кодексу України з процедур банкрутства (далі - Кодексу), зокрема, й Книги четвертої, що стосується фізичних осіб, напрошується висновок, що процедура все ж затратна для боржника. По-перше, йому необхідна допомога адвоката, послуги якого платні. По-друге, п.12 ч. 4 ст. 116 Кодексу передбачено обов'язок авансувати

на депозитний рахунок суду винагороду керуючому реструктуризацією за три місяці виконання повноважень (відповідний доказ додається до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність). Частиною 2 ст. 30 Кодексу визначено, що розмір такої винагороди становить п'ять розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб за кожен місяць виконання арбітражним керуючим повноважень. Це може бути велика сума для боржника-фізичної особи. Тому виникає питання, а як бути з реалізацією права на визнання банкрутом тим, хто не в змозі оплатити вартісну процедуру?

У дисертаційному дослідженні Ю. Чорної була зроблена пропозиція щодо запровадження у вітчизняну систему банкрутства такого процесуального учасника як державний арбітражний керуючий. Це б дозволило боржнику, зокрема, ініціювати справу про банкрутство навіть за відсутності коштів на покриття судових витрат. У цьому плані законодавець не доопрацював Кодекс та не забезпечив належні гарантії прав боржника-фізичної особи.

Досвід світових систем банкрутства свідчить і про те, що доцільно класифікувати боржників за розмірами їх заробітку (прибутків). Відштовхуючись від їх реального матеріального становища, можна було б ґрадувати і оплату послуг арбітражного керуючого.

Питання вартості процедури для боржника залежить і від строків її тривалості. Арбітражний керуючий може зловживати ними. Тому бажано у Кодексі вирішити питання строків по всіх основних етапах у межах процедури банкрутства фізичної особи.

Затягування процедури банкрутства фізичної особи можливе також з боку кредитора (з різних причин). Все це доводить обтяжливість її проведення для боржника-фізичної особи.

Зважаючи на різне матеріальне становище фізичних осіб – суб'єктів банкрутства, видається, що не в усіх випадках можливим і необхідним є подання боржником пропозицій щодо реструктуризації боргів, особливо, якщо боржник вирішив надати згоду на продаж майна у процедурі банкрутства для погашення заборгованості у межах вартості цього майна. Норма ч. 4 ст.116

Кодексу імперативна, тому на практиці її дотримання у певних ситуаціях призведе до необхідності видумування пропозицій (проектів планів реструктуризації), що не відповідають реальності. Зауважимо, що відомі також випадки, коли проекти реструктуризації пропонувалися боржником кредитору і відхилялися (особливо стосовно валютних кредитів). Немає сенсу ще раз їх пропонувати через суд, якщо кредитор уже надав заперечення.

Отже, доцільно: 1) задіяти у процедурі банкрутства фізичної особи державного арбітражного керуючого; 2) виплату винагороди арбітражному керуючому поставити у залежність від заробітку (прибутку, доходу) боржника-фізичної особи; 3) удосконалити врегулювання строків у межах процедури банкрутства фізичної особи.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. //Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 19. – Ст. 74.
2. Черногоренко Илья. Банкротство физического лица: кому выгодно? Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2018/11/12/642449/>
3. Чорна Ю.В. Світові тенденції застосування політики "нового старту" до неплатоспроможних приватних осіб / Ю. В. Чорна // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 218-223. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_2_51
4. Чорна Ю.В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект. Автореф. дис. канд. юр. наук за спец.12.00.04, 2018. – 19 с. Режим доступу: http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/01/АВТОРЕФ_Чорна-Ю.В.pdf